

12. Стрельніков В.Ю., Бритченко І.Г. Сучасні технології навчання у вищій школі : модульний посібник для слухачів авторських курсів підвищення кваліфікації викладачів МПК ПУЕТ. Полтава : ПУЕТ, 2013. 309 с.
13. Стрельніков В.Ю. До проблеми складання тезаурусу інноваційних технологій навчання. *Вісник Київського національного ун-ту технологій та дизайну*. 2008. Том 1. С. 20–23.
14. Стрельніков В.Ю. Дослідження якості педагогічної практики магістрів спеціальності «Педагогіка вищої школи». *Якість вищої освіти : вдосконалення змісту та організації практичної підготовки студентів* : матеріали XL Міжнар. наук.-метод. конф. (м. Полтава, 25–26 лютого 2015 р.). Полтава : ПУЕТ, 2015. С. 76–78.

Дмитро Хмелевський

ВИКЛАДАЧ ОЧИМА СТУДЕНТІВ: ЗМІСТ МОНІТОРИНГУ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Реформування вищої освіти в Україні відбувається завдяки прогресу інформаційної складової соціогенезу та техногенезу. Головною рушійною силою цих процесів є трансформація наукових підходів, дидактичних принципів, методів та засобів викладання у вищій школі, використання інноваційних технологій у навчанні студентів. Професійна діяльність викладача, рівень розвитку фахових компетентностей, загальна ерудиція, інформаційна грамотність, відкритість до інновацій, а також характер відносин викладачів і студентів визначають якість організації і здійснення навчально-виховного процесу у закладі вищої освіти, результативність підготовки фахівців.

У зв'язку з цим постає питання виявлення залежності якості підготовки майбутніх учителів від якості професійної діяльності викладачів вишу, виявленні загальних критеріїв й особистісних характеристик цієї діяльності, специфіки організації і здійснення навчально-пізнавальної діяльності студентів, з'ясування причин успіхів і невдач в оволодінні ними професійними компетентностями.

Аналіз наукових джерел показує, що дана проблема вивчалася вітчизняними і зарубіжними вченими. Так, аспекти професійної діяльності викладача у закладах вищої освіти вивчали В. Андрущенко, І. Бех, А. Богуш, А. Бойко, Н. Дем'яненко, І. Зязюн, Н. Кузьміна, М. Степко та ін.; особливості професійних і ціннісних орієнтацій студентської молоді розглядалася у наукових працях О. Безпалько, І. Звереві, А. Капської, Г. Лактіонової, Н. Лавриченко, К. Парфьонова, Н. Романові та ін.; проблема моніторингу професійної діяльності викладача була предметом дослідження таких вчених як Н. Бібік, Т. Браже, Н. Кузьміної, О. Овчарук, О. Олексюк, О. Пометун, В. Семиченко та ін.

Мета нашого наукового пошуку полягає у висвітленні змісту моніторингу професійної діяльності викладачів факультету історії та географії Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г Короленка, що дозволить виявити зв'язки і залежності навчальної взаємодії викладачів і студентів, які визначають якість професійної підготовки майбутніх учителів.

Педагогічний процес у вищій школі розглядається вченими як цілісна логічно пов'язана система складних багатогранних і взаємодетермінованих елементів, яка визначає якість й особливості підготовки фахівців [1]. Вища педагогічна школа здійснює процес підготовки не просто майбутніх учителів історії, географії, фізики, математики, мови і літератури та інших галузей наук: вона формує особливі професійні компетентності Учителя третього тисячоліття, який, крім функції наставника, виконує роль фасилітатора, тьютора, модератора, коуча, інноватора.

Дослідження показує, що професійна підготовка вчителя є специфічною взаємодією викладачів і студентів, де з одного боку, діяльність кожного з учасників визначається загальними цілями навчання й виховання підростаючого покоління, а з іншого, носить особистісний, суб'єкт-суб'єктний характер. «Відносини в системі «викладач-студент» є тією психологічною цариною, де вперше розгортається особистісне самоствердження майбутнього вчителя, розвивається його професійна самосвідомість, засвоюється модель майбутньої педагогічної діяльності» [2, с. 61].

Тому особливого значення у процесі підготовки майбутнього вчителя є формування ціннісно-особистісної взаємодії викладача і студента, оволодіння мистецтвом взаєморозуміння, що безсумнівно впливає на якість навчального процесу в цілому. При цьому дієвим засобом реалізації принципу студентоцентризму у вищій школі, його практичної реалізації є «гуманістична спрямованість професійної діяльності викладача – реальне визнання цінності, неповторності, цілісності особистості студента, його право на вільний розвиток і виявлення своїх здібностей і обдарувань в процесі оволодіння фаховими компетентностями» [3, с. 63].

Вивчення наукових праць і практичний досвід фахової діяльності викладачів у вищій школі показує, що на сучасному етапі розвитку освіти в Україні особлива увага надається моніторингу оцінювання його професійної діяльності. Використання систематичного моніторингу у практиці вищої школи дозволяє дослідити педагогічні явища, процеси, результати, а також виявити проблеми у навчально-виховній діяльності. Це, у свою чергу, уможливорює побудову траєкторії індивідуального професійного зростання викладачів та прогнозування розвитку педагогічної системи країни в цілому.

У межах моніторингу оцінювання професійної діяльності викладача здійснюється виявлення її стандартів, характеристика рівня досягнутих професійних компетентностей та професійно значущих якостей його особистості. Результати моніторингу забезпечують виявлення найкращих варіантів організації навчально-виховного процесу у вищій школі з метою підвищення його ефективності, поліпшення якості надання освітніх послуг.

У зв'язку з цим із метою виявлення особливостей, що підвищують якість взаємодії викладачів і студентів у навчально-виховному процесі вишу, Студентською радою факультету історії та географії Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка було розроблено методіку моніторингу оцінювання професійної діяльності викладачів студентами факультету.

Сутність методіки моніторингу полягала у характерологічно-якісній оцінці професіоналізму викладачів факультету, що проводилося шляхом анонімного онлайн-опитування студентів у ресурсі Googleforms. Для того, щоб залишити свій голос, респонденту необхідно було пройти ідентифікацію за номером студентського квитка. При цьому оцінка професійної діяльності викладача здійснювалась за визначеними критеріями в межах від 0 до 12 балів. Викладачі, які набрали максимальну кількість балів (12 балів) претендували на лідерство в двох номінаціях – «Кращий викладач істориків» та «Кращий викладач географів».

На основі вивчення Студентською радою Закону України «Про вищу освіту» (2014 р.), наукових праць щодо проведення моніторингу професійної діяльності викладачів закладу вищої освіти (О. Волобуєва, А. Кононенко, Ю. Лігум, О. Ляшенко, С. Максименко, Л. Савенкова, О. Сидоренко, Т. Щербань, С. Яремчук та ін.) було розроблено критерії, за якими визначався рейтинг викладача відповідно набраних відсотків та визначення середньо-вваженої суми балів. Якість професійної діяльності викладача, професійна майстерність, характер взаємодії зі студентами у навчально-виховному процесі визначався за такими критеріями:

1) *володіння викладачем фасилітацією, коучингом, модерацією, тьюторством* як інноваційними технологіями організації й здійснення особистісно орієнтованого навчання студентів, що сприяє усвідомленню студента себе як самоцінності; підтримує прагнення до особистісно-професійного саморозвитку, самореалізації та самовдосконалення;

2) *риторична культура викладача* (мовленнєва майстерність та ерудиція), яка включає загальну й специфічну грамотність мовлення – правильність, ясність, виразність, точність, стислість, доцільність, експресивність; ерудованість, що виявляється в професійній компетентності ні тільки з фаху, а й широкій поінформованості, високого рівня розвитку світогляду, а також культура поведінки у спілкуванні – ввічливість, повага, тактовність, уважність, стриманість, делікатність, емпатія тощо. Вважаємо, що важливим є вільне володіння викладачем навчальним матеріалом, чіткість та зрозумілість подання інформації, доведення, переконання, захоплення ідеєю. Викладач повинен стати комунікативним лідером, оскільки від мовленнєвої майстерності залежить формування навчальної мотивації та професійних інтересів студентів;

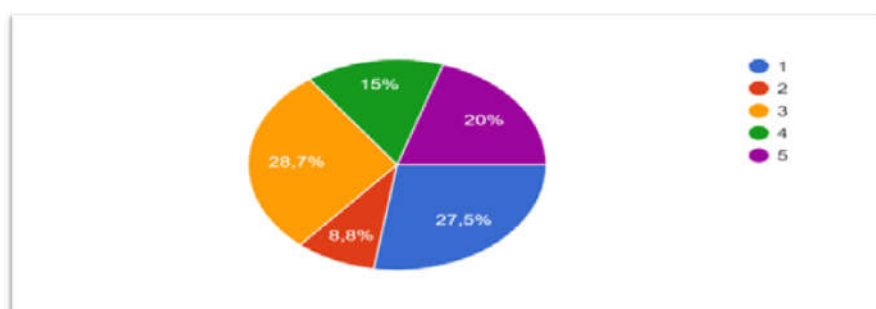
3) *володіння викладачем високим рівнем розвитку цифрової культури*, що включає цифрову грамотність й цифрову компетентність. Використання викладачем у навчально-виховному процесі інноваційних інтерактивних технологій, мультимедійного обладнання, цифрових носіїв дозволяє осучаснити професійну підготовку майбутніх учителів, оскільки ХХІ століття є століттям оволодіння людством дигітальними компетентностями, інноваційними цифровими технологіями;

4) *виявлення у відносинах зі студентами професійно-значущих особистісних якостей*, таких як: доброзичливість, ясність і критичність розуму, взаєморозуміння, культура темпераменту, порядність, принциповість, прагнення до самовдосконалення, об'єктивна самооцінка, працелюбність, вимогливість до себе, неупередженість у поглядах, громадська активність, демократизм у відносинах, справедливість оцінювання навчальних досягнень студентів, емпатія, почуття гумору;

5) *активність залучення студентів до науково-дослідної, організаційно-виховної та громадської діяльності*, що сприяє не тільки підготовці висококваліфікованих фахівців, але й формує в них особистісно-значущі професійні якості, визначає пріоритети розвитку духовної і наукової культури майбутнього вчителя.

Результати онлайн опитування дозволили нам провести аналіз близько вісімдесяти анкет, за якими здійснювався якісно-характерний відбір викладачів. Дослідження показало, що більшість респондентів є студентами факультету історії та географії (98,8 %), також до опитування залучилися студенти інших факультетів університету, де викладаються навчальні дисципліни історичних, географічних та філософських наук (1,2 %). У дослідженні взяли участь студенти всіх курсів бакалаврату та перший курс магістратури (Рисунок 1).

Рисунок 1

Вважаємо, що висвітлення змісту моніторингу професійної діяльності викладачів факультету історії та географії Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка дозволило виявити ті суттєві чинники впливу, зв'язки і залежності професійно-значущих якостей, які в цілісній єдності визначають професійну майстерність викладача вищого педагогічного закладу. При цьому важливим є розвиток принципово нових психологічно-комфортних способів взаємовідносин викладачів і студентів, які поширюючись на сферу їх спілкування і діяльності, зумовлюють якісно нове ставлення до формування професійної компетентності майбутнього вчителя та процесу професійного самовдосконалення викладача.

Список використаної літератури

1. *Ляшенко О.І.* Якість освіти як основа функціонування й розвитку сучасних систем освіти / О.І. Ляшенко // Педагогіка і психологія. – 2005. – № 1 (46). – С. 5-12.
2. *Хоменко А.В.* Суб'єкт-суб'єктні відносини як основа реалізації сучасної парадигми вищої освіти в Україні / А.В. Хоменко // Педагогічні науки: Збірник наукових праць. – Випуск 2 (64). – Полтава, 2015. – С. 61-69.
3. *Хоменко А.В.* Студентоцентризм як принцип модернізації вищої школи / А.В. Хоменко // Людина, природа, техніка у ХХІ столітті: матер. Міжнар. науково-практ. конференції (м. Полтава, 17-18 листопада 2016 р.) м. Полтава: ПДАА – С. 62-63.

Тетяна Андрєєва

СВІТОГЛЯДНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ГЕОГРАФІЇ ЯК ЗАСІБ РЕАЛІЗАЦІЇ ЯКОСТІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ

З моменту свого зародження і по теперішній час професія вчителя була і залишається однією з найскладніших професій людства. На кожному етапі розвитку людського суспільства оволодіння цією професією вимагало від вчителя різних знань, умінь і навичок, проте незмінною залишається мета цієї діяльності – виховання, навчання і розвиток підростаючого покоління.

В умовах ХХІ століття до професійної компетентності вчителя світове суспільство висуває нові вимоги у відповідності до кардинальних змін соціально-економічного, політичного, культурного, інформаційного розвитку світової цивілізації. Проте, разом із науково-технічним прогресом, стрімким розвитком цифрових технологій, прискореним темпом економічного зростання провідних країн світу відбуваються екологічна, соціально-культурна, антропологічна кризи. Це свідчить про проблеми у взаємодії Людини зі світом Природи, доцільності й виваженості людської діяльності, визначенні пріоритетів людського буття.

Значення для кожної людини знань про природу Землі, її населення, особливості господарювання й розвитку рідного краю важко переоцінити. У зв'язку з цим актуальним є розширення й поглиблення професійного світогляду майбутнього вчителя географії, оскільки від його ерудиції, використанні у навчально-виховному процесі ключових світоглядних положень гармонійного розвитку Людини і Природи залежить якість знань учнів, їхні погляди на важливість природоохоронної діяльності.

Аналіз наукових праць показує, що дана проблема вивчалася вітчизняними і зарубіжними вченими у таких напрямках: географічна підготовка майбутнього вчителя географії (А. Берлянт, О. Бурлака, А. Дамасевич, В. Некос, І. Проник, А. Сиротенко та ін.), формування професійного світогляду майбутнього вчителя (О. Антонова, В. Кузнецова, Н. Максимчук, О. Отич, Д. Пашенко, Я. Сікора та ін.), проблема професійної компетентності майбутнього вчителя географії (О. Бондаренко, О. Бугрій,